

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Литвин Вікторії Вікторівни «Психолого-правові засади удосконалення професійної діяльності поліцейських патрульної поліції», представлену до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 19.00.06 – юридична психологія

Актуальність обраної теми. Проблема удосконалення діяльності поліцейських патрульної поліції є досить актуальною у наш час, адже реформовані підрозділи патрульної поліції працюють четвертий рік та вже чітко виокремилися певні проблеми, які потрібно негайно вирішувати. Їх розв'язання потребує спеціального комплексного дослідження та розроблення на цій основі пропозицій, які будуть застосовані в практичній діяльності. Зазначене й обумовило вибір теми, мети, об'єкта, предмета дослідження Литвин В.В.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота підготовлена на основі узагальнення достатньої кількості літературних джерел, результатів проведеного емпіричного дослідження та досвіду автора, накопиченого в процесі проведення занять з курсантами першопочаткової підготовки. Достовірність наукових тверджень досягнута завдяки використанню сукупності методів наукового пізнання. Відповідно, висновки за підрозділами, розділами та загальні висновки слід оцінювати як авторський здобуток, а їх апробацію в практичній діяльності та навчальному процесі – як підтвердження обґрунтованості сформульованих наукових положень. Запропонована «Інструкція щодо застосування підрозділами патрульної поліції профілактичних заходів» (Додаток В) є логічним і послідовним розгортанням засадничих положень Закону України «Про Національну поліцію» та може вважатися значущими для практичної діяльності науково-практичними рекомендаціями.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (224 найменувань на

ВДСД НАВС	
Вх. №	1925
24	05 20 19 р.
кількість аркушів:	
осн. док.	8 додаток —

24 сторінках) і 5 додатків на 53 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 260 сторінок, з них обсяг основного тексту – 183 сторінки.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, надано відомості щодо їх упровадження та апробації, а також щодо публікацій, у яких відображено основні положення роботи.

У *першому розділі «Історія створення та сучасний стан розвитку підрозділів патрульної поліції в Україні»* розкрито генезу становлення патрульної поліції, здійснено теоретичне обґрунтування її діяльності; визначено організаційно-правові та психологічні особливості діяльності патрульної поліції в сучасних умовах, надано психолого-правову характеристику її основних структурних компонентів.

За результатами здійсненого автором аналізу констатується, що основними структурними компонентами діяльності поліцейських патрульної поліції є пізнавальні, конструктивні, організаційні, комунікативні, профілактичні та засвідчувальні. Пізнавальний компонент проявляється у прямому пошуку інформації про протиправні дії. Комунікативний компонент характеризується наявністю когнітивних, перцептивних та інтерактивних складових. Організаційна діяльність полягає в організації роботи самого поліцейського та його роботи у взаємодії. Конструктивна діяльність характеризується прогнозуванням, моделюванням та плануванням наступних дій поліцейського. Засвідчувальна діяльність полягає у збиранні та оцінюванні з позицій відповідності закону фактів.

Авторка стверджує, що діяльність поліцейських патрульної поліції постійно протікає в стресогенних та психологічно напружених умовах. Активна протидія корумпованих осіб, відсутність перспектив кар'єрного зростання, значні фізичні та психічні перевантаження, на думку автора, є основними

причинами зниження мотивації професійної діяльності та тривалого періоду адаптації поліцейського до умов професії, внаслідок чого частина молодих працівників звільняється з лав патрульної поліції.

У другому розділі *«Психологічне забезпечення професійної діяльності патрульної поліції»* зазначено, що професійно-психологічний відбір поліцейських патрульної поліції передбачає заходи психофізичної та індивідуально-психологічної діагностики, метою яких є оцінювання психофізіологічних і психологічних властивостей особистості як таких, що відповідають або, навпаки, не відповідають вимогам поліцейської діяльності.

Литвин В.В. зазначено, що нормативне затвердження переліку методик, якими може користуватися психолог-практик під час проведення психодіагностичного дослідження при відборі, не є доцільним. Також автором зазначено, що першочерговими завданнями професійно-психологічної підготовки є: навчання поліцейських патрульної поліції налагодженню психологічного контакту з різними категоріями громадян; розвиток емоційно-вольових якостей та емоційної стійкості, які дадуть змогу контролювати власні емоції, оптимально діяти в екстремальних умовах служби; проведення занять, метою яких є обговорення проблем ефективної комунікації з населенням і відпрацювання реальних конфліктних ситуацій. Під час психологічного супроводження діяльності поліцейських патрульної поліції, на думку автора, основним завданням виступає своєчасне виявлення ознак емоційного вигорання та девіацій, проведення психокорекційної роботи з ними.

У третьому розділі *«Напрями і засоби підвищення ефективності професійної діяльності поліцейських патрульної поліції»* викладено авторське бачення шляхів удосконалення превентивної діяльності поліцейських; проаналізовано психологічні чинники формування мотивації професійної діяльності поліцейських патрульної поліції, запропоновано програму їх комунікативної підготовки до поведінки в конфліктних ситуаціях.

Автором констатована наявність у респондентів певної романтизації та ідеалізації професії поліцейського патрульної поліції, що останнім часом стає вирішальним фактором звільнення молодих працівників. Адже за результатами авторського опитування, значна кількість респондентів досі не уявляють у повному обсязі всіх професійних обов'язків, не вважають свій рівень компетентності достатнім, висловлюють невпевненість у власних знаннях, уміннях, навичках і можливостях.

Для внесення суттєвої складової у теперішній стан професійно-психологічної підготовки дисертантом запропонована та апробована програма комунікативної підготовки поліцейських патрульної поліції до поведінки в конфліктних ситуаціях професійної діяльності, в якій чітко описуються реальні практичні ситуації, в яких може опинитися кожен працівник. Також Литвин В.В. запропонований алгоритм дій поліцейського патрульної поліції під час проведення превентивних заходів у взаємодії з іншими підрозділами.

Висновки дисертації засвідчують досягнення сформульованої мети та вирішення поставлених завдань.

Ретельне вивчення рукопису дисертації та автореферату роботи, публікацій дає підстави для висновку, що дослідження В. В. Литвин присвячене актуальній темі, автором проведений глибокий психолого-правовий аналіз її окремих аспектів, зроблені вичерпні висновки, сформульовані значущі для практичної діяльності поліцейських патрульної поліції пропозиції щодо її вдосконалення.

Дисертація виконана здобувачем самостійно, викладені положення, що виносяться на захист, розроблені автором самостійно.

Основні висновки та результати дослідження висвітлені на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних та теоретичних конференціях.

Емпіричну базу дисертаційної роботи становлять результати опитування 312 осіб – поліцейських патрульної поліції, що відповідає вимогам математико-

статистичної достовірності на рівні $p \leq 0,05$. Було дотримано вимоги територіальної представленості (10 управлінь патрульної поліції Департаменту патрульної поліції України та м. Києва). Респондентів вивчалися в процесі первинної професійної підготовки за спеціальністю «поліцейський підрозділів патрульної поліції Національної поліції України».

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що автором *вперше*: 1) визначено психологічні особливості діяльності поліцейських патрульної поліції (професія передбачає певний відрив від культурно-соціально-адаптивного середовища; вона насичена конфліктними ситуаціями; передбачає високу персональну відповідальність за наслідки реалізації прийнятих рішень); 2) розроблено орієнтовну модель особистості поліцейського патрульної поліції, представлену сукупністю властивостей і якостей (високий рівень правосвідомості, уміння аналізувати, прогнозувати й оцінювати обстановку, упевненість у собі, контрольована експресивність, моральна нормативність, рішучість у нестандартних, екстремальних ситуаціях взаємодії); 3) обґрунтовано необхідність упровадження поглибленої практичної складової у професійну психологічну підготовку поліцейських патрульної поліції; 4) доведено, що значна кількість кандидатів, ідучи на службу в патрульну поліцію, керується особистими інтересами й утилітарними мотивами, що ускладнює їх професійну адаптацію.

У дисертації автором *удосконалено* характеристику психологічних складових професійної діяльності; процедуру професійного психологічного відбору до патрульної поліції; структуру професійної психологічної підготовки патрульних поліцейських; завдання професійно-психологічного супроводження діяльності патрульних поліцейських. *Дістало подальший розвиток*: концептуалізація системи превентивної роботи патрульної поліції; періодизація розвитку патрульної поліції в Україні; визначення етапів і негативних чинників професійного становлення поліцейських патрульної поліції; змістове наповнення поняття «професійно значущі якості» в контексті діяльності

патрульної поліції; поняття «мобінгу» й особливості його виявів у професійній взаємодії; уявлення про позитивні аспекти гендерної рівності в поліції.

Практичне значення результатів дослідження Литвин В. В. полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції впроваджено: 1) при вдосконаленні психологічного супроводження службової діяльності поліцейських патрульної поліції під час проведення роботи з особовим складом (акт впровадження відділу кадрового забезпечення полку патрульної поліції в м. Кривому Розі Управління патрульної поліції в Дніпропетровській області від 6 червня 2018 р.); 2) в освітньому процесі – під час викладання у закладах вищої освіти МВС України навчальних дисциплін «Юридична психологія», «Професійна психологічна підготовка працівників Національної поліції України», «Професійна деформація працівників органів Національної поліції» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 1 липня 2018 р.); 3) у наукових дослідженнях, пов'язаних із науковим пошуком ефективних шляхів і напрямів удосконалення професійної діяльності поліцейських патрульної поліції (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 16 квітня 2018 р.).

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях. Основні положення та результати дослідження відображено в 20 публікаціях, серед яких чотири наукові статті – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук; одна стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також 15 тез – у збірниках доповідей науково-практичних конференцій.

Оцінка оформлення змісту дисертації та автореферату. Дисертація і автореферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Зауваження щодо змісту дисертації.

1. В розділі 1.2 автору слід було, окрім наведених декількох прикладів кримінальних проваджень проти поліцейських патрульної поліції, провести

аналіз репрезентативної кількості таких кримінальних проваджень за чотири роки існування патрульної поліції України та ухвалених вироків суду. Це стало б ще одним переконливим аргументом того, що діяльність патрульних поліцейських потребує удосконалення.

2. У запропонованій дисертанткою Інструкції щодо застосування підрозділами патрульної поліції профілактичних заходів у протидії вчиненню правопорушень варто було би висвітлити порядок залучення підрозділів патрульної поліції до проведення різного рівня профілактичних заходів відомчими/позавідомчими органами, підрозділами, установами та громадянами. Цей порядок містив би інформацію щодо документів, які необхідно надіслати для залучення, порядок приналежності сторонам-ініціаторам при взаємодії та порядок відповідальності.

3. Розкриваючи на сс. 105-106 дослідження сутність такого явища, як «мобінг», автору необхідно було надати не лише характеристику основних ознак такого цькування, а й аргументувати, що проблема мобінгу є актуальною для колективів патрульної поліції, хто є його суб'єктом та об'єктом (керівник – підлеглий, окремих працівників – група, до якої він належить), а також ступінь його латентності.

4. Висвітлюючи на сс. 128-130 досвід превенції зарубіжних країн, автор мав би викласти своє бачення щодо впровадження цього досвіду в практику проведення превентивних заходів Національною поліцією України і, в тому числі, патрульною поліцією.

Незважаючи на ці зауваження, можемо констатувати, що дисертація Литвин В. В. є завершеним дослідженням, у якому отримано науково-обґрунтовані результати, що в сукупності поставлених завдань сприяють вирішенню проблем удосконалення професійної діяльності поліцейських патрульної поліції.

Загальний висновок. Дисертація Литвин В. В. на тему «Психолого-правові засади удосконалення професійної діяльності поліцейських патрульної

поліції», є завершеною кваліфікаційною науковою працею, яка містить науково обґрунтовані у галузі юридичної психології, що в сукупності розв'язують важливу наукову та практичну проблему удосконалення професійної діяльності поліцейських патрульної поліції.

За своїм змістом та оформленням дисертація Литвин В. В. відповідає вимогам пп. 10 і 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 19.00.06 – юридична психологія.

**Начальника відділу підготовки
прокурорів з організації роботи
в органах прокуратури та
викладання професійної етики
інституту спеціальної підготовки
Національної академії прокуратури України,
кандидат юридичних наук, доцент**

Кошинець В.В.

Підпис Кошинець В. засвідчую.

Начальник відділу
документального забезпечення
Кошинець В.
20 року